

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

Štev. 9 (No. 9).

Chicago, September, 1906

Leto I. (Vol. I.)

Od blizo in daleč.

— V pobožnem mestu Augsburgu, v Nemčiji, so prodajali navihanci listke, na katerih je bila tiskana molitev z naslednjimi opazkami:

"Kdor to molitev vsaki dan moli, ali sliši, da jo drugi molijo, ali pri sebi nosi, ali vsaki dan posveti pet očenašev in češčenih Marij trpljenju g. Jezusa Krista, ne bo nagle smrti umrl, ne bo v nobeni vodi utonil, v nobenem ognju zgorel, v nobeni bitki padel in tudi noben strup mu ne bo škodoval." V tem tonu se nadaljuje z opazkami, ki se pa končujejo z naslednjo bedastostjo: "Proti hiši, v kateri je ta molitev, sta grom in strela brezmočna. Kdor to molitev vsaki dan moli, ali sliši, da jo drugi molijo, temu bo bog tri dni pred smrtjo naznanil, kedaj mu je umreti."

Te bedastosti niso napisali blazneži, ampak navihanci, ki prodajajo ljudstvu nič vreden tiskan papir za drag denar. Ako je duhovnikom v resnici kaj za vero, potem naj vernike v prvi vrsti poučuje, da so podobice v molitvah, na katerih se obetajo razni čudeži, navaden "švindeli", ki služijo navihanim trgovcem v to, da si na troške ljudstva napolnijo svoje žepce.

— Navihani posredovalci za delo vabijo z raznimi obljubami delavce v pridelovalnice terpentina v Florido. Obljubujejo jim knežjo plačo, pa kraljevsko hrano pri lahkem delu. V resnici pa žive delavci v terpentinskih pridelovalnicah v suženstvu. Plača je tako nizka, da delavci komaj zaslužijo za hrano, radi tega jim narašča dolg pri podjetniški družbi. Ako hočejo poravnati svoj dolg, jim ne kaže drugega kakor pobegniti. Da se pa delavci ne poslužijo takega sredstva za poravnanje dolgov, za to skrbe oboroženi čuvaji podjetniške družbe.

Ameriška gosposka do sedaj še ni posegla vmes, da bi podučila sužnodržce v Floridi, da je sužnost v ameriški republiki odpravljena. Pa čemu? Saj so večinoma delavci, pa še tujci, ki gredo zvitim posredovalcem za delo na limanice. Za take ljudi se pa ameriška kapitalistična vlada ne briga.

Ta slika kaže odprto, da je velika laž, če kdo trdi, da so v ameriški republiki glede pravic vsi ljudje enaki.

— V Nemčiji so knjeginjo Wrede spoznali za blazno, ker je preveč

očitno kazala svojo ljubezen do draguljev, zlatnine in srebrnine. Z eno besedo: kradla je kakor sraka. Vzela je vse s sabo, kar se je svetilo in če je imelo kaj vrednosti.

Ali ker so njo priznali za blazno, ker je kradla, so pa njenemu slugi Glaserju prisodili devet mesecev ječe, kaj je "visokorodno" kneginjo kot tatice objavil sodišču.

Pa naj še kdo reče, da niso sodniki v Nemčiji nepristranski.

— Brzojavni uradniki — brzojavnega časnikarskega mednarodnega urada, so res uljudni ljudje če se gre za kapitalistične in modrokrvne postopače. "Gospa Meyer, soproga ameriškega poslanca, je iz Petersburga odpotovala v Pariz. "Novorojeni nemški princ bo imel deset botrov."

Take oslarije se takoj brzojavnim potom poročajo.

Vse drugače pa je, če se gre za delavce. Ako v pristanu v Trstu stavkajo pristanišni delavci, katerih je nekaj tisočev, ali če se je v kakem avstrijskem premokopu zvršila kaka nesreča, pri kateri je več delavcev zgubilo svoje življenje, potem se razpošljejo v svet skrupucane brzojavke, katerih noben človek ne razume.

Seve, saj se gre le za delavce, za moderne sužnje.

Uradniki mednarodnega brzojavnega časnikarskega urada se ravna jo pač po geslu vseh lakajskih duš. "V čigar službi sem, tistega hvalim."

— Iz raznih listov iz stare domovine posnemamo, da se je kupčija z lurško vodo prav živahno razvila. V nekaterih krajih na Slovenskem so celo zgradili jamo, ki je lurški jami podobna.

Vsled tega mi svetujemo naslednje. Ustanovi naj se slovensko narodna delniška družba, ki ima namen producirati pristno lurško vodo kar na Slovenskem. Delnice se bodo lahko prodale, ker židovski bankirji dobro vedo, da se tako podjetje najbolj obnese in da se nikdar ne zruši, ako ima svojo zaslonbo v ljudski neumnosti.

— Nemški idiot. Viljem edini namerava priti v Ameriko. Tako se je baje izrazil g. Ridderju, lastniku "New Yorker Staatszeitung".

Ha, kako se dvigajo sedaj članom nemških vojaških društev njih hrabra prsa. Sedaj bodo zopet lahko v "parade, maršu" korakali pred svojim "svitlim" cesarjem.

Ali mi se ne zanimivamo toliko za "parade-marš", v katerega so

zatelabani vsi ljudje, ki vidijo v pisanih vojaških cunjah še nekako odlikovanje, pač se pa zanimamo za Vilčka samega. Želimo mu, da bi srečno prišel v Ameriko, kakor tudi odpotoval iz nje.

In zakaj?

Ker smo radovedni kakšne neumnosti in oslarije bode klatil, ko se bo nasrkal dobre in težke kalifornijske kapljice.

To bo zopet gradiva za časnikarje in sicer za nekaj mesecev.

— Anton Comstock, ki je zgrešil svoj poklic kot čistilec podulčnih kanalov in stranišč, je zopet dovršil slavno delo. Dal je aretirati knjigovodjo dijaške umetniške zveze v New Yorku, ker je zveza — oh groza — imela v svoji zbirki nekaj golih podob.

Ali se morda ta človek sramuje svojega žalostnega posla? Ne! Ali se morda takozvana boljša družba sramuje tega človeka, ki v vsaki umetniški podobi voha nemoralnost? Tudi ne!

Ako bi Comstocka ne ščitili "nabobraženi" bogataši, ne bi Comstock javno delil umetnosti klofute.

To pa tudi pove odprto, kam je zašla dandanes morala. Vprav tisti ljudje, ki vidijo v vsaki umetniški podobi nemoralnost, so navadno, kedar so med seboj največji razuzdanci.

Ti licemerci so zmožni proglasiti tudi slike slavnega Rafaela za nemoralne.

In to pove vse. Prešiču je pač vse prešič!

— Iz poročila državne trgovske komisije posnemamo, da se je tekom prvih treh mesecev v tem letu žrtvovalo železniškemu molohu 18,296 ljudi. In sicer je med temi 1126 mrtvih.

Ako v bitki pade toliko ljudi, tedaj vse hinavsko kapitalistično časopisje tarna in toži o groznem klanju. Ali isto časopisje pa popolnoma molči o žrtvah, katere je zahtevala hitrostna blaznost na železnicah.

Železniški magnatje, kojim so človeška življenja nič, se pa izgovarjajo, da je vsled gostega in hitrega prometa nemogoče ubraniti se žrtev.

Ali ti gospodje pozabijo pri svojih izgovorih, da je moderna tehnika izumila nebroj sredstev, s katerimi se da preprečiti nesreče na železnicah. Toda ta sredstva stanejo denar.

Železniški magnatje v Ameriki so pa isto tako brez duše, kakor

njih vozovi in lokomotive, ki drdrajo po železniških tirih, zatorej tudi ne bodo izdali centa za varnostne naprave, dokler se jih ne bo zakonitim potom prisililo v to.

— V državi, v kateri so izpodkopali glavne stebre absolutizma, se ne bode nikdar več vgnjezdil absolutizem. Državni zbor se lahko razpusti, nikakor pa ne revolucija. Naj se dozdeva včasih, da v Rusiji zmaguje reakcija, vendar bode pa končno vlada poginila v svojem lastnem močvirju in blatu.

Ruska revolucija, ni kakšna malomeščanska revolta. V ruski revoluciji nastopata roko v roki mestni proletariat in pa sestradani kmet. Zgodovina govori jasno, da je francoski kralj Ljudevit XVI goljufal samega sebe, ker je zapal v vojaško zvestobo in da je slednjč izdihnil na morišču.

Tudi ruski vojaki so pričeli odprto kazati, da gre tudi pri njih takozvana disciplina rakom zvižgat in žabam pet. In svet bode kmalu presenečila vest, da se je tlačeno ljudstvo v carski suknji spremenilo v nepremagljivo revolucijsko armado.

Ali car in njegovi svetovalci nočejo tega uvideti. Kam jih bo pripeljala ta trmoglavost?

Najbrže na morišče, kakor francoskega kralja Ljudevita XVI., njegovo soprogo in njegove svetovalce. O stari Rusiji sanjajo batjuška Nikolaj in njegovi svetovalci zaman. Vrnila se ne bo nikdar več!

Poziv!

Vse sodruge in somišljenike, ki hočejo imeti soc. žepni koledar za leto 1907, naj nam naznanijo njih želje najkasneje do 1. oktobra, da vemo koliko iztisov nam jih je naročiti. Koledarje bomo naročili v Ljubljani pri "Rdečem praporu" in jih razposlali na vse tiste, ki so se javili po 25c. poštnine prosto.

Ker se vsako leto priveti, da koledarjev primanjkuje, ako se odlašajo z naročbo, smo sklenili, da se za te že naprej preskrbimo in zato nam je treba vedeti približno število naročnikov. Vse tozadevne naročbe sprejema sodr. A. Prešeren, 678 W. 17. Str., Chicago.

Listu v podporo:

So. Chicago: Frank Klobučar \$1.50; Glencoe, O.: M. N. S. klub \$2; Chicago: soc. klub. assesment \$5.50.

Mrs. Cili Ječmenjak: za dobro žganje 50c. Skupaj \$9.50.

RADIONA.

Nastavak.

Te kad se tišala ta užasna buka
I gazda mi ode u podnevni sat,
O tad mi se glava i opeta vedri
I srce se steže, — moj budi se jad;
I pregorke suze i prevruće suze
Sve kaplju na bijedan zalogaj tad,
Sve guši me, jest već ne mogu, ne mogu!
O, pregorka nužda!... O užasan rad!...

U podne se tvornica meni sve čini,
K'o krvavo polje, gdje počiva boj:
Svud okolo vidim, gdje leže mrtvaci,

Do neba im više krvavi znoj...
Tek časak — i zvonio će zovnut na bitku

Mrtvaci se bude u bitku će poč',
I bore se čete za druge za druge
I bore se, ginu i tonu u noć. —

Na bojište gledam sa gorkijem gnjevom,
Sa strahom i mržnjom uz užasan vaj,
A sat me — sad shvaćam za pravu — sve budi
"Već dosta je kmetstva, nek bude mu kraj!"

On budi mi čustva i podbada misli:
I kazuje brzo da prolazi dob:

O, kukavan stvor sam, sve dotle dok šutim
I prop'o sve dotle, dok ostanem rob...

Moj čovjek se budi, što dosad je spav'o,

A buduć u meni kmet će sad leć —
O, sada je kucnula odlučna ura:
Nek' konac je jadu, nek' konac je već!...

Tek časak — tad zviždanje — gazda — galama

Ja ne znam, gdje stojim, gdje razum je moj

Sve bori se, buči, moj "ja" se već gubi,

Nit znam što, nit' osjećam, ta samo sam stroj!

ZAHTIJEVAJU SE NA SLOBODU.

U jednoj pučkoj skupštini, koja pre kratko u Pittsburgu za Moyer, Haywood i Petibone održana beše i slijedeća rezolucija jednoglasno primata i u pismu poslata na sudca Smita:

Pittsburg, 5. aug. 1906.

Gospodin Frank J. Smith,
kotarski sudac, Caldwell, Idaho.
Štovani gospodine!

U razbojnički uza u državi Idaho muče trpe tri čovjeka: Charles Moyer, William Haywood i Georg Petibone. Ta tri čovjeka optužena su radi umorstva jedne životinje u slici čovjeka, imenom gover. Steiberg-a.

Ta životinja u čovječjoj spodobi beše od druge osobe ili osoba ubita, čije ime je nama nepoznato, taj razbojničkoj kapitalističkoj klasi ali koja je cio svijet sa biedom i čločinom okuzila bez dvojbe poznata.

Moyer, Haywood i Petibone ne beše na mjestu ubojstva prisutni, takodjer nebijaše u državi Idaho, kad ubojstvo beše počinilo.

Oni bijahu kod kuće, u krugu svoje obitelji. Oni žiljaše u miru

sa sinovi od muževa, koji za te odeljane nemani (kapitaliste) u Sj. drž. Am. Piramide od bogatstva urediše. Ali ta tri čovjeka beše u borbi prot' u kapitalističkih sistema. A to je najveće i najernije razbojstvo novorođenog stoljeća.

Neka bude na stvari što dodje, vi znate, da radništvo ove države i radništvo cjelog svijeta sa našom braćom Mayor, Haywood i Petibone ostat će il će past. Mi zahtijevamo pravedan proces za te ljudi i u javnom sudštu, i mi ćemo dobit, da će oni pravedno sudjeni bit. Vi, gosp. sudče, ste sud odklonio, da glavni sud te države preko zakonski pitanja radi udaljenja iz države Colorado u Idaho svoju ne izrekne. A niste zakonito imali pravo iz Colorado u Idaho ih dovesti.

Mi zahtijevamo, da te ljudi pustite na slobodu za određenu sumu gradjanstva, ili da je odmah dalje procesirate.

Mi ne ćemo dalje petitionizirati naše peticije se ignosiraju. Rat je neizbježiv, i neka dodje, i opetujemo gospode: daj da dodje jedan glas na noge, k oružju je sve šta nam ostaje, danas su u svakom većem industrijalnom mjestu javne pučke skupštine održate od milijuna i milijuna radnički glava raznih struka.

Mi smo zakonski gradjani Sj. Drž. i molimo — ne — mi zahtijevamo jednostavnu pravdu od Amerikanskog cara. Mi ne zahtijevamo niš više, mi smo sa niš malenkosti zadovoljni.

Sudče Smitu! To nestanje ste Vi Vaše voljno učinili. Vaše će ime bit ili kao jednog čovjeka, ili jako voljan element kapitalizma nazvat, kad će se stvari čovječanstva pisat. Vi imate tu moć, ta tri čovjeka ili izpod gradjanstva na slobodu pustit, ili odmah dalje procesirat. Ne zaboravite. Mi Vas na činimo, što ste, i mi možemo Vaše kariere opet uništiti. Oči proletarskog svijeta su na Vas uprte.

Mi zahtijevamo, da Vi M., H. i P. ili izpod gradjanstva na slobodu pustite ili odmah započmate radi tužbe umorstva procesirate, gledajte, da Vaša suztezljivost izpun, ili nasljedstvo Vašoj suztezljivosti, našim zahtijevima udovolji, ili dođemo preko Vaše i glava cijele kapitalističke klase.

11-godišnjica Engelsove smrti.

Dne 6. o. mj. navršilo se 11 godina, što je Fridrih Engels, koji je bojovnom proletarijatu cijeloga svijeta bio vodjom i savjetnikom, zaklopio svoje oči na posljednji počinak. 11 je godina minulo, nu mi još nismo pregorili njegov gubitak. Engels nije bio samo veliki mislioc i nenadkriljivi učitelj, on je takodjer bio veliki praktičar proletarskoga pokreta. S Marxom podigao je misaonu gradju modernoga socijalizma, izveo je socijalizam iz utopije i postavio ga na znanstvenu podlogu. Njegova nečuvana enerzija za učenjem omogućila je, da je skupio cijelu sadržinu znanja svoga stoljeća, te socijalističkom nazoru na svijet. Tako je potao našim učiteljem u najsavršenijem smislu, koji nas je naučio shvaćati proletarski pokret u svim njegovim tančinama i vezama. Jasno-

ća, svježina, enerzija njegova duha čine svaku njegovu i najmanju brošuricu ne scripivam vreloj one najviše forme podučavanja, koja ne predaje gotovo izradjeno, nego potiče na vlastito razmišljanje i izrabljivanje načete misli. Godine 1894. napisao je Engels, da će ruska revolucija radničkom pokretu zapadati dati nove porave, nove snage i povoljnije uslove borbe i time pobjedu modernoga, industrijalnoga proletarijata uskoriti. Danas stojimo na pragu toga preobrata. Kako se devetnaesto stoljeće uvelo na franceskom revolucijom, tako se dvadeseto predstavlja sa ruskom revolucijom. Nastupa novo stoljeće revolucije, revolucije čiji nosioc nije gradjanstvo već proletarijat. Put ove revolucije rasvijetlili su nam Karlo Marx i Fridrih Engels. Ostavština Engelsova je strategija i taktika revolucionarnoga pokreta. Ne zaboravna je njegova uspomena, neumrla njegovo djelo, koje radnički pokret veliča svojim svakidanjim i neprestanim napredovanjem.

NOVA RUSIJA.

Nemoguće je u mjesječnjaku preko ruski događaja javljati. Dan na dan svaki sat dodju nove iznenađene revolucionarne vijesti.

Car je dumu, taj prvi ruski parlament, razpustio, na blizu tromjesečnjeg gibanja i razmišljanja; je taj korak poduzeo, koji smrtni udarao za carizam znači.

Duma članovi odpute se u Viborg u Finskoj, sastase se tamo, izdadoše proklamaciju na ruski narod.

1. Da pučanstvo niki porez nek neplati.

2. Neka u jednog vojnika neda.

3. Nikakav zajam od vlade nek ne prizna.

carska je vlada je svima governerima zapovjed izdala, da sve sile upotrebe protiv revolucije.

Sa druge strane su opet revolucionarci smrtni sud protiv caru i generalu Trepovu izrekli.

Bacimo pogled 19 mjeseci natrag na 22. siječanj na onu krvavu nedelju 1905., onda vidimo tu nerazsvijetljivu tamu a pogledajmo Rusiju danas. Onda jošto ležase pučk duh u hiljadu godišnji okovi zakovan, nika slobodna rieč do-

Sužanstvo i robstvo u trnji beše kao božja zapovjed ugajano i branjeno.

Sada zapuhnuše revolucionarno, nevirijeme, kroz štreik radnički bude promed i trgovina sasvim zaustavljena. Odesa, Sevastopol i Kronstad navještuju svijetu, da je blizu dan nove slobodne Rusije. Posjedničke klase su u Rusiji isto tako nečovječje kao i svigdje. Ruski pako seljak siromašan nemojavši na onom malo zemljišta da prehrani sa kruhom svoju obitelj, te bi se bio dao sa jednim komadičem liberalnoga zemljišta, da mu je za vrijeme dato bješe pojesti.

Sa srećom da to nebeše učinjeno. Sad je bolje kraj sa užasom nego užas bez kraja.

I taj duh, koji ruskoj revoluciji kao tjerana jakost i vatra k razsvjetljenju služi, to je taj duh modernog socijalizma, modernog internacionalnog gibanja.

Živila nova Rusija!

PRIPOSLANO.

Duboko smo pali.

Allegheni, Pa.

Drugovi u Allegheni mjesto napred du natrag. Predaleko bi me vodilo, da bi povjest od početka Jugosl. Pol. Cluba, koji je ovde pre tri godine osnovan i nakon god svoga djelovanja prestao, konačno žalac svega toga potiče od početka a sad se nastavlja.

Stranka u Allegheni bila je poslje J. P. C. posve mašnja na javnom polju. Nas nekolicina sazvaše u mj. januaru dogovor. Nu na žalost tome dogovoru ne odazvaše se drugovi J. P. C. Na taj sastanak bilo je prisutno nekoliko članova ovdašnje social. stranke, mi smo se bili sporazumili i odmah uplatili stranački prinos, nu to je bilo kratkotrajno, povodom mržnje prije navedeni, i tako bjesmo u mj. ožujku opet počeli na hrv. frakciji socializma.

Nakon toga dolazio je vodja sadašnje nama proti organizacije dr. B., koji se nije za vredno našao kod stranke se upitati osvemu, već mimo iduć osnovali su "Jugosl. Pol. Club". Skupština, koja bješe sazvana u društvenoj dvorani, na kojoj smo i mi prisustvovali, izveštitelj je bio gošp. Bešanič, koji je govorio o svemu samo ne o socializmu. Razlupajući svoja već gotova pravila, koja su bila bez socialističke podloge, a u opšte u nijednom pogledu nisu odgovarale današnjim prilikama, već za kakav starodrevni ceh u srijednjem vijeku a ne za narod socialistički misli. Na taj skupštini zauzeli smo i mi naše stanovište i obrazložili stvar, da njihov korak neodobravamo, jer već postoji na čistom temelju socializma, pod okriljem ovde postojeće socialističke stranke, tamo gdje su i druge narodnosti grupirane, da se mi nalazimo tamo, gdje spadaju svi osviješteni radnici. Te mislim, da nema temeljitog razloga stvarati novo društvo izvan stranačkog djelokruga. Mi, koji radimo živo na proširenju socialističke nauke u sporazumku glav. odbora sazvasmo skupštinu 23. lipnja, na koju se je odazvao i Jugosl. Pol. Club, koje ime su koprurali (ukrali) od našeg već postojećeg kluba, jer smo mi ovo ime po našim pravilima već prije nametnuli našem klubu, koje je javno priznato od socialističke stranke u Allegheni. Skupštinu je rukovodio drug Švarc, nakon što je prisutni bio raztumačio razlog, kako nema smisla dva kluba jedne narodnosti, jer da nemogu i nisu priznati nigdje kao javno politični klub.

Nakon dulje debate govoraše više predstavnika nasprotivnog kluba, ter sa naglaskom, da su oni već zaključili na svojem dogovoru, da će pristupiti stranci.

Nu sad treba pokazat činom, t. j. pristupiti stranci, a oni se počeli izvinjavat, da im je sad nemoguće već, da će u roku 8 dana realizirat svoj zaključak i pristupiti stranci, a što do danas još učinili nijesu, već naprotiv grde one, koji bi htijeli, da iskreno rade.

I drzovitost njihova obuzima takav opseg, da i ono malo članova naše organizacije, koji su bili po- žrtvovani, gubi volju za daljni rad,

pošto s ovakvom neslogom nedolazi se do nikakvog rezultata i napredka. Čijo pad i nesloga medju nama potiče od jedne hijene, kao što hijena traži žrtvu, da samo izsiša krv isto takva hijena u spodobi čovjeka nalazi se ovdje, koja je od naši drugovima u Zagrebu radi njenog sisanja iz stranke izključena bila, a ovdje oped nastavlja svoje sisanje, a to je Komericki

Alleghenski social. demokrat.

TROJNI SAVEZ I POHLEPA ZA DOLARI.

Obično savez sklapaju države, te korporacije, da tim štite svoje interese, svaka u svom području. Tako vidimo rusko-franceski, austro-njem.-italijanski savez itd. Nu, kako se danas sve modernizira, tako i taj "savez" nije se mogao ugnuti stagnaciji moderne struje, pa je doživio metamorfozu, mjesto sveopćega, prešao je u pojednca, t. j. danas su počeli pojedinci sklapati savez, ali ne u interes sveopćeg dobra, već za svoju osobnu korist, i toj osobnoj koristi da se žrtvuje sveobće dobro.

U tom smislu, sklopili su trgovačku alijancu ili "savez" u Chicagu Janković, Mamek i Sirovatka. Osnova, na kojoj su podigli taj savez, bila je klimava spekulacija sazidana na pieščanom tlu, tlu njihovog otrovanog srca: zamislili su najprvo navaliti na pečine N. H. Z., iza kojih virio je Leonida i vrebao na njihovu zasjedu. Kao oružje za navalu rabivi su svoj lavjavi jezik i svoju smušenu pamet, te obletajuć oko hrvatskih kuća, kao kad je gladan oko gospdara, smučivali su i trovali hrvatski narod, da ga uglibe u kalužu i blato njihovih hrdjavi makinacija; da ga kako otrgnu iz naručja hrvatske zajednice a oni da se okruže oko korita. Mislili su tako narod previriti i posle toga smijati mu se kako je jadnan nasjeo.

Ekzistencija naših zmutljivaca je nalik grabezljivim životinjama, kao hijena, koja s sa samo krv iz svog plijena, tako isto naši zmutljivci (vel. patroite) izrabljivaju, izsisavaju sve "wholesal" naše rodoljube za dolar. Nijedna stvar na svijetu nije toliko nepravde načinilo ko dolar. Dolar je učinio taj trojni savez, da se doćepaju 1. kao predsjednik Hrv. Zaj., 2. kao agitator prodekorator, 3. blagajnik ljepih broj dolara.

I ta složna braća slali Sirovatku kao agitatora, po hrvatski kolonija, da sabira dolare. (Ala postavili mačku, da pazi na mljeko.)

Nu taj trojni zavez raspao se, izdao ga Sirovatka jer mu beše pre malo dolara. (Tko da zasiti Sirovatku.) Dokle dolar je svemoguć, pa nije onda ni čudo, da Sirovatka izgubiše pamet kroz spekulaciju za dolar.

A sad ide u staru domovinu, da tamo radi na sveopće dobro hrv. naroda.

Mi ćemo mu na odlazku poseb. bakljadu priredit, te mu unaprijed kličemo: "Odlazi kukavice i zmutljivce!" jer si se američkim Hrvatima izigrao do avle. A uvjereni smo, da će ga naši drugovi, t. j. organizirani radnici, pričekati u Zagrebu sa isti poklici.

ZAŠTO SMO NA SVIJETU?

Na svijetu smo zato, da Boga spoznamo, molimo i njemu služimo.

Tako čujemo prodekovat od katolički (debljana) svećenika.

Dvna je to nauka, braćo radnici, koju nas uče ti katolički mameluci. No onaj, koji je tu nauku izmislio, nije imao nikog tereta, nije trebao, da se skrbi za svagdanji kruh, pa se malo poskrbio za življenje svoje duše. Nalagatelj gore navedene rečenice neznadu, koji nas tereti t šteta neznaju ili neće da znaju za našu tugu i bol. Ti nezastilivi krvopivci neće da uče, kako da mi dođemo k našem spasu, kako da se izbavimo iz sadašnji kapitalistički veriga.

Braćo radnici! Još od nijednog crkvenog oltara niste čuli prodekovat. Borite se za dobrobit vašu, borite se protiv vašem neprijatelju, koji je uzrok vašoj b'jedi, koji vas muči i mori dan i noć. Borite se protiv kapitalu! Već moite se Bogu i radite, jer plaća vam je na nebesima.

S takovim i tako sličnim fazama zaglupljuju oni naš radni narod. Kukavno bi bilo po nas, braćo radnici, slušajući te nauke, i po njima se ravnati, jer te nauke su ko kleveta našeg razvitka, ko zaprečni put... koji nas vodi k spasu i slobodi.

Koliko i koliko dolara pojedose ti gladni popovi, koliko i koliko mladi ljudi, koji bi već davna bili ustali za slobodu, no "slušajući" riječi njihove umri u robstvu nezastitnog kapitalizma.

Nemojte grišit, jer onda je vaše kraljevstvo nebesko!

Nu ako se mi ustanemo za slobodu ili zahtijevamo našu (po deset puta veću zaslužujemo) plaću, te ako se borimo za pravdu napram onima, koji nas smatraju za robove, za niš vrijedne stvorove na svijetu. Onda smo zagrešili, te nemožemo doć u kraljevstvo nebesko. O ako je tako, onda možemo svevišnjem i njegovim namjestnicima kazati, da je bog nepravedan, on je dakle na taj način Bog kapitala i pomoćnik njegov.

Čaša slobode se već sama lulja, samo čeka ruku, koja će ju taknuti i ona će se razliti, te probuditi radni proletarijat po cijeloj zemlji. Koja će to ruka biti, koja će tu čašu da razlije?

Naša ruka to mora biti, radnička ruka, ruka socializma.

Mi prije svega, braćo radnici, treba da upamtimo, da mi nismo na svijetu za to, da Boga spoznamo, molimo i tako da se spasimo, već da se složno borimo, krv našu prolijemo, da sa sebe taj teret izbacimo: tako da se spasimo.

Sa socijalističkim pozdravom te kličem svim čitateljem "Proletarca" i svim radnicima "Živili".

J. K. Šugar,
Glencoe, Ohio.

REVOLUCIJA NEKAD I SAD.

O čemu su neki još prije godinu dana i u našim vlastitim redovima dvojili, danas je i najglupljim jasno. Rusija se danas nalazi u vrtlogu takove revolucije, kojoj se po važnosti i sili mogu o bok postaviti samo dvije najveće revolucije, što su do sada u svjetskoj povjesti po-

znate i to: engleska u XVII. i francuska u XVIII stoljeću.

Upravo se nameće, da se ove revolucije medju sobom sravne, jer je njihova površna sličnost veoma napadna. U svakoj ovoj pojedinoj revoluciji radilo se o borbi protiv apsolutizma, proti koga se dizala masa naroda, pošto joj je jaram apsolutizma postao nepodnosivim i jer je bijedu, sramotu i ponizenje donosio cijeloj zemlji.

Sličnost ta ne ide dalje, jer nailazimo odmah na duboke razlike, čim se pustimo ispod političke površine i tu istražimo razredne opreke, koje su bile tjerajuća snaga ovih pokreta.

Prije svega nailazimo na tu veliku razliku izmedju današnje i predjašnjih revolucija, da u današnjoj po prvi puta u svjetskoj povjesti industrijalni proletarijat istupa pobjedonosno kao samostalna, vodeća sila. Ustanak pariske komune od god. 1870. bio je pokret samo jednog jednog građka, koji je već nakon nekoliko tjedana bio ugušen. A sada vidimo, kako je revolucija od ledenog do crnog mora i od istočnog mora do t hog oceana već čitavu godinu u tečaju, a proletarijat vidimo, kako sve silnije raste na snazi i samosvjesti.

Naravno, nemamo još vladu, ni diktaturu proletarijata, nemamo još socijalističke revolucije, nego tek njen početak. Proletarijat Rusije samo lomi svoje okove, da bi mogao dobiti slobodne ruke u razrednoj borbi protiv kapitala, ali se još ne osjeća dovoljno snažnim, da bi mogao provesti izvlastbu kapitala. No već i sama parola proletarske razredne borbe, razmotrena sa socijalističkog stanovišta, ogroman je napredak prema revolucijama od g. 1848. i 1789.

U svakoj od ovih revolucija bila je konačna pobjediteljica kapitalistička klasa. A ova klasa živi kako politički, tako i ekonomski od izrabljivanja tuđih snaga. Ta klasa nije nikada stvarala revolucije, nego ih smo izrabljivala. Stvaranje revolucije, borbu i njene opasnosti svagda je prepuštala masama puka. A u onim masama u XVII. i XVIII. stoljeću bila je najdjelatnija klasa purgari, malogradjani, a ne proletarci; proletarci su vazda sačinjavali samo neku nesvjesnu prikrpinu. Bijaše to prkosna i samosvjesna purgarija velegradova Londona i Pariza, koja se usudila poduzeti borbu protiv apsolutizma i kojoj je pošlo za rukom, da ga konačno svlada.

Malogradjanstvo Rusije nije nikada bilo prkosno, ni samosvjesno, a ponajmanje u zadnjim stoljećima, od kada postoji ruski carizam. Ono se regrutiralo ponajviše iz ostromašjeologa seljaštva, koje je još prije malo decenija bilo u položaju kmetstva. A u Rusiji nema jednog velegrada, koji bi gospodario nad cijelim carstvom. Osim toga su danas već i u Engleskoj i Franceskoj prestolnice izgubile samovladu nad državom, koju su morale podijeliti sa industrijalnim centrima, a tako je i u zapadnoj Evropi malogradjanin prestao biti revolucionarcom, pak je postao stubom reakcije i vladne sile.

Zato nije nikakovo čudo, da malogradjani Rusije u zajednici sa uhogarskim proletarijatom (Lumpen-proletariat) sačinjavaju ele-

mente proturevolucije, koji se stavljaju pol. ciji na raspolaganje, kada treba revoluciju potlačivati. No pošto to malogradjanstvo nema nikakvog političkog programa ni cilja, to se može zadobiti za borbu protiv revolucije samo s obećanjima privatnih koristi i s podbadaanjem njegove privatne žedje za osvetom. U borbi protiv napredujućeg proletarijata ne mogu se dobiti nikakove privatne koristi, ali se zato mogu dobiti rane i životne opasnosti, pošto je proletarijat oružan, a reakcionarni je purgar, čim nema političkog ideala, vazda isto tako kukavan, kao što je i brutalan; on svoje bjesnilo iskaljuje nama i djecom, a u sadanjoj borbi proti revolucije još ponajviše nad Židovima i osamljenim pojediniim djacima, dok obično izbjegava čvrste radničke mišice. Tako svaka proturevolucija postaje golom pljačkom, umorstvom i paležom, a revolucionarni proletarijat pokazuje se već danas u svojoj borbi protiv reakcije kao neizbježivi politički uvjet za opstanak društva, nakon što je već davno najvažnijim ekonomskim uvjetom postao. S druge pak strane malogradjanstvo se ukazuje, barem u ovom dijelu, u kojem se nije proletarijat priključilo, da politički kao jedan sloj može samo nesreće izazvat i opstanku društva smetati, i da je ekonomski već danas u svom najvećem dijelu postalo muktašem na društvenom tijelu, te se samo na njegov račun još uzdržavati može.

Pored malogradjanstva bio je najvažniji bojovni sloj u predjašnjim revolucijama sloj seljački. Već u doba reformacije pokazalo je seljaštvo za seljačkih buna i ratova, da je još kadro samo potresati državom, ali da više nije u stanju utemeljiti novo, samostalno, političko gospodstvo. Seljaštvo više ne dolazi u račun kao posebno stranka, posebna politička vojska, nego se još uzima samo kao pomoćne čete drugih političkih vojska i stranaka. Ove čete ipak nisu zato bez važnosti, jer od njihovog držanja odvisi, da na jednu ili drugu stranu dodje pobjeda. Ova je pomoćna vojska u god. 1848. isto tako dovela revoluciju do poraza, kao što ju je 1789 i slijedećih godina dovela do triumfa. Uloga, što ju je seljaštvo igralo u velikim francuskim revolucijama, bila je sasna druga, od uloge, što ju je igralo u engleskoj revoluciji. U Franceskoj je postajao plemićki i crkveni posjed još sasna u feudalnim oblicima; on se uzdržavao izrabljivanjem rabote seljaštva, čiju je bijedu natjerao na nevjerojatnu mjeru, a prema kojem seljaštvu dvorsko plemstvo i dvorski kler nije obavljaio nikakovih protuusluga. Kida nije tih odnošaja prema posjedu, bila je jedna od najvažnijih zadaća revolucije, a ta je zadaća i postala vezom, koji je seljaštvo najviše vezao uz revoluciju.

U Engleskoj je u doba ružinih ratova bilo staro feudalno plemstvo uništeno i zamijenjeno s novopečnim plemićima, koji su veoma shvaćali kapitalističke potrebe. Reformacija je ovom plemstvu još i crkvena dobra pritjerala. Staro feudalno gospodarenje bilo je u XVII stoljeću već potpuno prestalo. Gdje je još bilo seljaka, bili su to potpu-

(Nastavak na 7. strani.)

'PROLETAREC'

List za interese delavskega ljudstva.
Izhaja enkrat v mesecu.
Izdajatelj:

Jugoslovanska socialistična Zveza
v Ameriki.

Naročnina za celo leto v Ameriki...50c
Za Avstrijo.....3 krone

Naslov: "PROLETAREC",

683 Loomis St., Chicago, Ill.

'PROLETAREC'

Devoted to the interests of the
Laboring classes.

Published monthly by the "Slovenian
Socialist Association of America,"
at 683 Loomis St., Chicago, Ill.

Subscription rates 50c a year.
Advertisements on agreement.

Entered as second-class matter January 11th 1906
at the Post Office at Chicago, Ill., under the act of
Congress of March 3, 1879.

NEKAJ POTREBNIH BESED...

S pričujočo številko gre "Proletarec" devetih med slovenske in hrvatske delavce v Ameriki — in sedaj le med zavedne, med tem ko je v začetku prišel v roke tudi takim, ki jim je delavsko časopisje in njegova pravi namen ter odbiranje pravih pojmov od napačnih *španska vas*; volje, spoznavati te reči pa tudi ni bilo v njih — in tako so ostali popolnoma nepokvarjenega okusa, "zadovoljni" in "srečni" v tem stanju, ki jih obdaja.

Le-ti so "Proletarca" parkrat prejele, ga lepo zavravali in mogoče rekli, da je to "dober popir" — potem ga pa položili na pozabljeno mesto. Reklo se je še lahko, da je to tudi hvale vredno, požrtvovalno delo, toda — opravljati ga, to se pravi: pomagati začetnikom tega dela dejanski, zato ni časa; drugim se prepusti ta "čas" ... Na ti prokleti "časti" naj se zida nekaj splošnega, nekaj, kar bi bilo socialistično, do česar naj bi imel vsak pristop — toda zida naj to socialistično, herkulovo stavbo le par izvoljencev; a ne zato, ker so tega zidanja zmožni le tisti, ki so prinesli lopato in kladivo, ampak zato naj zidajo stavbo tisti, ker so oni preleni, ker si nočejo pokvariti okusa, ki je, bodisi že s kakršnokoli ozira vreden, da se ga rešpektira... Ljubi mir v hiši, ti ostani doma, skozi okno pa bomo gledali boj na poljani, ki je hvale vreden in tudi potreben; vreden in potreben zato, ker ni nevaren hiši... Živel boj na poljani in mir v naši hiši...

Zato se je zavraval "Proletarec" in z velikim navdušenjem za boj — na poljani — se je položil na pozabljen kraj.

Na listu je bilo zapisano nekje, da list stane 50c. na leto, a to se je k sreči prezrlo, sicer pa ne pokvarilo okusa za navduševanje.

To je neke vrste sugestija mase na posameznike — in a priori rafiniranih individij (posameznikov) se često zgodi, da so te sugestije vzrok postanku autokracije.

Prav na tak način so nastala vsa cesarstva in republike in takozvane "vodilne moči" v državah.

Ker je narod zvraval vsa dela le na posameznike, je stem dal same-mu sebi revno spričevalo in vsled tega zgubil enakopravnost do vsega, splošnega, kar je v narodu. Kajti najprvo dolžnosti, potem pravice!

— do enakopravnosti vseh dober. Zatorej, kakor hitro izroča narod vse akcije posameznikom v roke, je stem osmešil namen socialistične družbe in se pokazal indiferentnega ter nezmožnega za tak boj.

Naša deviza pa ni to, da bi se odstranilo liberalno in klerikalno jero-robstvo pa nastavilo socialistične "očete". Ne od zgoraj dol, temveč iz mase same je mogoče ustvariti socialistično družbo. Ves ugovor ne velja n.č!! Kajti dokler ne pride socializem iz mase, iz splošnosti, bo imel le svojo teoretično vrednost. Samo narod, masa, zamore realizirati, izvesti iz tega nauka isto, kar so posamezniki iznašli za dobro vseh.

Zato pa se je treba učiti in delati, samim delati! — samim misliti!

Iz majhnih, hočemo, da bomo postali veliki, tiste pa, ki so *danes veliki* in ki kvasijo o veliki kulturi v amer. Slovencih, ne zavidamo prav nič, kajti čas bo prišel, ko bodo postali majhni, mi pa bomo veliki takrat — in prav takrat bo lahko sram tistih, ki igrajo danes ulogo nesramnega *demagogstva*...

Ne da se tajiti, da je narodu *ule-nilo* dušo tisto frazasto in špisarsko meščansko časopisje, katerega v Ameriki — posebno zadnjih par let — kar mrgoli; seveda je vse to v zvezi odgovarjajočih potreb, katere je slovensko *Caesarstvo* iznašlo in uveljavilo. Vse naj se godi v imenu obstoječega reda in obstanka. Vsled tega naredi vsak smrten greh, kdor bi se drznil napisati kritiko proti sedanjemu redu in obstanku.

Kako prilagodne so razmere sedanjega časa tistim, ki imajo moč mamona...

Vse je tako kruto, kakor mamona-va vera. Ampak prste proč!...

Med ameriškimi Slovenci je nastala velika objestnost v časnikarstvu; ljudje, ki posedujejo časnike za reklamo njihovega businessa so razvadili ljudstvo z vsemi nasladami duševnega spanja, in to samo zato, da je bilo to ljudstvo krotke, duševno kastrirano, da se je to ljudstvo dalo tembolj ekspropriirati — ne moteno...

Narod in lastniki listov sta nastala dva menjavca z robo. Prvi je hotel bajk in uspavank, drugi pa je zahteval, da se za te usluge poleg sredstva (časnika) narod obrača le do njega v businessu; zahteval je denarja.

Če je želelo nezavedno ljudstvo naj se časnik tiska dvakrat, trikrat na teden i. t. d., tedaj se ni uprašalo, iz kakšnih vzrokov so nastale zahteve. Enostavno so se odprli predali in zašumelo je po rimljanski šablono: "želimo več časopisja, večkratnega izdajanja!" — In časnikar je bil vesel tega, kajti stem je narod bobnal na njegov boben bizniške reklame. Take reči so bile torej nujne za narod in lastnike listov. Pritisk po agitaciji za večjo obliko lista se je pričel, toda nikdar se ni nihče uprašal: kaj z u-sebino — dušo lista.

Ljudem imponira le veliko, če prav je idiotsko; navdušujejo se za avtoriteto, če prav jih postavljajo v ukove i. t. d. Toda kdo je temu kriv? — Mar narod? ne narod, ampak tisti, ki so bili poslušni masi iz dobričkazeljnih nagibov,

da so odrinili narodu kamen za kruh. Narod jim da kruha — vrnejo pa mu kamen in pravijo, da ima kamen vrednost, če prav je na "njivi"... "Narodnjaki" so hoteli biti in so se proglasili za voditelje; dolžnosti so si naložili, da spremljajo narod v duševno spanje. Taki hočejo biti kot je masa, zato da bodo "pristni"... Resnica pa je, da je stopila duševna mizerja zbog zasebnih špekulacij v veljavo in sedaj gospodari oblastno pod *krinko velike kulture*.

Kar je pametnega, koristnega in potrebnega za narod, se enostavno zasmeljuje; vse stvarno delovanje, ki nima na sebi bizniškega značaja se ironizira: kajti ideali so pri teh "bossih" nepraktični in neobrestni. Zatorej "fare well o svet" — si mislijo in zehavo pogugajo naslonjačo... Tako naj bi bilo vse v redu. Oni niso krivi, da je narod tak in čemu bi človek ne delal tako, ko to tisoče drugih dela?

Tako navadno modrujejo eni.

Drugi, ki se štejejo tudi za naobrazene in ki pri vsaki priliki povdarjajo, da so gentlemeni, pa pravijo, da je tako prav. Njim ni nihče na poti, ker so izobraženi in se ne dajo izkoriščevati; za druge njim nič mar...

Gentlemenstvo v teh gentlemeni-kih se zrcali v sebičnosti. In tako gre od A do Ž.

V predležečem smo zasledili iz našega stališča, kako izrabljajo posamezniki zaupnost mase v svoje sebične namene in obenem obsojali popustnost mase napram posameznikom, ki temelji vedno le na prvomenovanem: popustnosti in brezbriznosti mase za splošno devanje v narodu.

Vsak torej, bi se imel in morati brigatti kaj gre mimo življenja. Nič prepuščati drugim, da bi urejevali reči za druge; kajti stem se podpira lenoba in preda lastna volja drugim v roke. To pa vodi v pogubo naroda; to uničuje majoriteto in krepi minoriteto. Tako nastaja absolutizem, autokracija in drugi podobni izmi, ki vržejo pomen demokracije v tujo posodo, da se pokveči.

Vsled tega torej, ker so navedene stvari resnične, a se spričo te resnice ne da ukreniti momentano ničesar, kar bi razmere predrugačilo — od nekaternikov pa se čuje glas, po večji obliki lista "Proletarca" — je treba vsled tega povedati enkrat za vselej:

I. Ker zahteva izdajanje neodvisnega, načelno socialističnega lista mnogo žrtev spričo duševnega spanja in mizerje, ki vlada v amer. Slovenceh in Hrvatih, in

II. ker zavednih proletarcev sploh še ni prav mnogo med obema narodoma — mi pa se vsled tega vendar *ne smemo* vreči v naročje sedanje "velike kulture" in nečemo slediti prigovarjanju, naj bi list povečali z večkratnim izdajanjem — bomo ostali z izdajo "Proletarca" pri dosedajnem, mesečnem terminu tako dolgo, dokler ne bodo duševne in gmotna sredstva, odgovarjajoča načelom, opravile *večjih* zahtev. Kajti nespametno bi bilo, zvijati se po nepotrebnim pod nepremišljenimi bremenimi in si stem pripravljati težej: bodisi da bi podpirali sedanjo "ve-

liko kulturo" ali pa provzročili sebi nevzoren bankrot.

Z drugo besedo: ker ne maramo, da bi postali kdaj "žrtev razmer", izključujemo že v naprej vse kombinacije, na katere imajo okolne razmere svoj vpliv.

"Proletarca" geslo ostane: ekzistirati z zavednimi slovenskimi delavci: in h krati s takim narodom! ekzistirati za ideale! Vsako pozitivno delo, brez ideala za skupnost, smatramo naši edeji sovražno in v tem smislu bomo nastopali.

V smislu tega nam je še reči sledeče: čim prej bo delavstvo postalo zavedno, da bo *hotelo* imeti večji list — in da bo hotenje utemeljeno — tem prej ga bo imelo! Kdaj bo to, ostane v uprašnju —

Konečno nas veže dolžnost, pozvati vse naše zaupnike in cenjene naročnike, da kar največ mogoče za list store. Kajti čim več bo naročnikov, temvečja bo ideja in z idejo tudi mi.

Drskar.

MOŽJE ZA NAROD!

V soglasju z nekim drugim, pa z druge perspektive napisal

J. Z—k.

Kakor se vsiljujejo prostitutke pasantu, če zaide slučajno v tisti del mesta, kjer kraljuje boginja Venera, tako se narodu povsod vsiljujejo možje, ki govorijo, trdijo in pripovedujejo, da delujejo za narod.

Ti možje ogrizejo in okrajo vsakega, kdor dela in se noče pridružiti delovanju za narod, kdor ima svoje lastne misli in prepričanje, kdor te svoje misli in prepričanje tudi javno zastopa, ne zmeneč se za nasvete mož za narod.

Ti vneti možje za blagor naroda, ki nikdar ne delajo, vedno pa le delujejo, so vse. Člani so klerikalnih, naprednih in socialističnih društev. In če bi Slovenci imeli v Ameriki kak slovenski anarhističen klub, bi se zapisali tudi v ta klub — ti vneti možje za narod.

Ti možje, ki le delujejo za narod, kar sami vedno povsod široko-ustno povdarjajo, so torej ljudje brez idealov in prepričanja. Le ti vedno vzdihujejo, da so za to ali kako drugo pametno idejo, ali da ne gre, ker naš narod ni zrel in nima razsodnosti.

S takimi jeremiadi dajejo ti vneti možje narodu brce, sebe pa slikajo kot nesebične žrtve, ki trpe vsled tega, ker je narod neumen.

Vbogi revčki! Kako se nam smilite.

Vaše jeremiade le potrjujejo, da ste sebičneži, da vam je za narod in njega blagor toliko, kakor za lanski sneg, da se takih krasnodonečih fraz le radi tega poslužujete, ker nesejo, ker množe vaše dohodke.

Tak vnet mož za narod poreče: "Socializem je že lepa stvar. Tudi jaz sem socialist. Saj je dandanes vsak človek socialist. No, takšen socialist pa vendar ne morem biti, kakršni ste vi, ki nočete nobenega kompromisa. Vem, da je vaše delo plemenito, a narod, narod je še v temi, radi tega tudi vaše delo ni nič vredno."

S temi besedami hoče mož za narod povedati, da je žrtev naroda, da je vsled tega udano zatajil svoj

prepričanje, ker narod živi še v temi, dasiravno on revček visoko stoji na tem narodom.

V ti izpovedbi moža za narod se pa zrcali tudi vsa strahopetnost. On bi že, če bi narod marširal v prvih vrstah, on pa v zadnjih vrstah sedel pri polnih skledah mesa. Tako bi se šlo. In tako bi se dalo tudi bojevati za uresničenje socializma.

Ali boj za uresničenje socializma zahteva dela in zopet dela. V boju za uresničenje socializma se ne more rabiti le delovanje za socializem ali pa ljudi, ki le delujejo za socializem. V boju za uresničenje socializma je treba mož, ki delajo in zopet delajo ne radi tega, da bi žrtvovali samega sebe ali svojo družino, ampak radi tega, ker je to njih prepričanje in ker radi svojega prepričanja ne morejo delati drugače.

Ali mož za narod ne more tako, ker nikdar ne dela ampak le deluje, in sicer iz ljubezni do svoje malenkostne osebe ali svoje družine — iz ljubezni do višjih dohodkov.

Mož za narod in njegova pasma tudi vidi vedno dozdevne grehe drugih. Svojih ne vidi nikdar. On sam je vedno angelj, vsi drugi pa grešniki, črni grešniki, ki vsaki dan 77 krat, ali pa še večkrat greše. On se smatra za bitje, ki je nezmotljivo, ki v vseh vprašanjih vedno zadene pravo.

To se pravi: Jaz, mož za narod, ne storim nikdar nobenega greha, magari če tudi vsaki dan, vinu primešam vode, grešniki so le tisti ljudje, ki mojih falzifikatov ne kupujejo za čisto, pristno, neponarejeno blago.

In ti ljudje vedno pripovedujejo in trdijo, da vedo, kakšno taktiko je treba ubrati, da bi narod sprejel socialistične nauke. Ali če jih vprašamo, naj nam razodenejo svoje načrte, ker se radi učimo, potem na kratko odgovore: "Več delovanja je treba."

Več delovanja je treba. Tako! Tu se srečamo. Kaj pa je delovanje?

Pred leti je baje Frank Sakser napisal v svojem listu nagrado za dotičnega, ki bi približno poslovenil angleško besedo "business" ali pa povedal nje pravi pomen. Koliko je resnice na tem, ne vem, ker sem čul le ustmena poročila, dotične note pa nisem čital. Naj bo, kakor hoče.

Kedar bo kdo vprašal, kako se prevede beseda "business" v slovenski jezik, se mu na kratko odgovori: Delovanje.

Zakaj?

Mož za narod in njegova pasma nikdar ne dela, pač pa le deluje, in to izgolj ljubezni do samega sebe, do višjih dohodkov.

Ti možje za narod so člani raznobarnih društev in tam kjer so odborniška mesta plačana tudi odbornik. Nekateri taki možje imajo tudi trgovine. In da tem več stržijo, to je povečajo svoje dohodke so klerikalci, liberalci in socialisti. Drugi se zopet nočejo nikomur zameriti in da bodo ljudje po njih smrti trdili, da niso imeli sovražnikov, so tudi vse, kar kdo hoče.

Ali vsi ti možje za narod niso nikdar delali, temveč le delovali.

Bili so in so še trgovci s svojim prepričanjem. Ponujajo ga vsakemu, kakor prostitutka svoje telo.

Radi tega lahko smelo trdimo, ne

da bi zadeli pri jezikoslovcih ob odpor, da delovanje pomeni v angleškem jeziku "business", da so možje za narod le trgovci s svojim prepričanjem.

ČLOVEK BREZ SOVRAŽNIKA IN S SOVRAŽNIKOM.

Načrtal *Jože Logačan.*

Kdo ga ne pozna? Človeka brez sovražnika! Saj ga srečamo vsaki dan in povsod.

Kedar je v gostilni, takrat se po kaže še le v svoji popolni nagoti. Danes sedi pri mizi, pri kateri sede sami klerikalci. Veselo potrjuje, da se bo svet podrli, ker vera peša. "Te ga so pa največ krivi socialistični delavci," tako sega pri klerikalnem omizju v besedo, "ki zahtevajo že na tem svetu nebesa, da si jih je sam bog še le na drugem svetu obljubil." Klerikalno omizje mu je živahno kimalo.

Drugi dan pa sedi med samimi liberalci. Tu se udriha po farjih, kajti to je najmilejša psovka teh svobodnoselnih mož napram ljudem, ki žive o neumnosti ljudstva. Da se pri liberalnem omizju ne pozabi udariti tudi po poželjivih delavcih, ki hočejo s svojimi zahtevami in ustanovitvami spraviti malega obrtnika in trgovca na kant, se samo ob sebi razume. Človek brez sovražnika jim tudi sedaj kima, da si je še prejšnji dan udrihal po ljudeh, ki hočejo ljudstvu ukrasti vero — edno tolažbo na tem svetu, v dolini solz.

Ali ne srečamo ga le pri klerikalcih in liberalcih. Srečamo ga tudi pri socialistih in anarhistih.

Kedar se snide s socialisti, priznava, da je mogoče le potom volilnega listka — kedar je dobre volje, prizna tudi generalno stavko, rešiti se klerikalnih in liberalnih pijavk.

Kedar se pa snide z anarhisti, pa tudi podpiše, da bode bomba rešila človeštvo današnjih muk in nadlog, ker po svoji kratki pameti sodi, da anarhizem pomeni metati bombe in ubjati neljube osebe.

Ali ker človek brez sovražnika ne more večno živeti, torej tudi umerje. Sedaj se snidejo njegovi znanci in dasi so navidezni pristaši raznih struj, vendar so v enem edini.

"On ni imel nobenega sovražnika. Bil je res "fest" fant."

Zakaj — — —

Prišel je z Jupitra na naš planet, dasi je Jupiter baje še le v začetnem razvoju. Obiskal je tudi druge planete, pa le mimogrede, vsaj tako govore ljudje. In ti morajo že vedeti, kolko je resnice na tem.

Ali priljubil se ni nikomur. Zakaj?

O, groza! Ima svoje nazore in svoje prepričanje. In te svoje nazore pove vsakemu na kratko v obraz, ne da bi ga preje uljudno vprašal, če so njegovi nazori njemu všeč.

In to je velik greh v očeh ljudi na tem planetu. Kmalu se združijo vsi znanci človeka brez sovražnika. In gonja se prične.

Eden trdi, da je na Marsu, predno je odšel na naš planet, govoril za republikansko stranko. Drugi trdi, da mu je takoj zapeljal ženo, ko je prišel na naš planet. Ali tre-

tji trdi, da je zropal državno blagajno socialistične države na Veneri, predno je odrinil na Mars. Ali najzadnji pa že trdi, da je ropal ljudi na 18. ulici in Center ave. na našem planetu.

Kaj ne, kužki so se hitro našli. Ali kdo se bode zmenil za kužke, če ob voglu vzdignejo svoje nožice, da se odčedijo.

Kužek ostane kužek, človek pa človek!

Kužek laja, da bi napravil komu strah. Pogostoma pa tudi radi tega, da bi sebi dal poguma.

Človek pa misli in misli. In radi tega ker misli, vé, če bi kdo zapeljal žene, govoril republikanske govore, poneveril demar, ropal ljudi na cesti, bi mu štrikom in kladivom ne bilo treba delati, kakor so se kužki izrazili na nekem nečednem mestu, ki je znano kot shajališče vseh slovenskih kužkov na ameriškem kontinentu planeta, dotičnega planeta, na katerem po nazorih ljudi, pravih ljudi, prebiva največ kužkov.

Seve, kužki mislijo svoje, ljudje pa tudi svoje.

KOLIKO JE VREDNA VERA VLADARJEM?

Po zgodovinskih virih napisal *Jože Logačan.*

Henrik VIII., angleški kralj, je v mladosti študiral teologijo. Postal bi bil najbrže rimsko katoliški duhovnik, ako bi ne bil na nagloma umrl njegov starejši brat Artur.

Poročil se je s Katarino, hčerjo Ferdinanda katoliškega iz Aragonije in Izabele kastilijanske, in to to nemškega cesarja Karela V., ki je bila le zaročena s princem Arturjem, starejšim bratom Henrika.

Po dvajsetletnem zakonskem življenju se je Henrik VIII. naveličal svoje soproge Katarine, ker se je zagledal v lepo dvorno damo Ano Boleyn (zgovori: Bulen).

Nadlegoval je tedanjega papeža Klemensa VII., naj njegovo poroko s Katerino razveljavi in mu omogoči poročiti Ano Boleyn. Papež Klemens se je Henrikovi nakani ustavljal, ker se ni hotel zameriti mogočnemu netjaku Katerine — Karelu V., nemškemu cesarju.

Slednjič se je pa papež vendar uklonil Henrikovi zahtevi in imenoval v tej zadevi kot razsojevalca dva kardinala, Wolsey-a in Camppeggia, ki sta bila na slabem glasu, sploh na glasu, da za denar storita vse.

Zvita kardinala sta jo najprvo nagovarjala, naj gre v samostan in se tako prostovoljno umakne kraljevi mejtresi.

Ali ker to ni pomagalo, se je dne 21. junija 1529 vršila obravna.

Na ti obravnavi je Katarina oba kardinala-razsojevalca ugnala tako v kozji rog, da se nista upala izreči ločitve.

Ko je Henrik tu spodletelo, se je obrnil do Karela V. nemškega cesarja in mu ponudil 300.000 kron (približno 35.738 am. tol.), da bi mu pomagal do ločitve. Ali Karel V. je to ponudbo odbil.

Sedaj je Tomaž Cromwell svetoval Henrku VIII., naj se papežu vpre, samega sebe pa proglasi vrhovnim poglavarjem cerkve na Anglaškem.

Henrik je z veseljem segel po tem nasvetu, dasiravno je še pred kratkem v spisih pobijal Lutrove nauke, za kar ga je papež imenoval "branitelja vere".

Seve ga je sedaj papež slovesno proklel. Ali Henrik se za to prokletstvo ni zmenil, poročil je Ano Boleyn.

Nekaj let kasneje je dal Henrik Ano Boleyn zapreti in obglaviti, da je poročil dvorno damo Ivanko Seymour.

Ko je Ivanka Seymour umrla, je poročil princezino Ano pl. Cleve. Ali tudi od te se je dal ločiti, da je poročil Katarino Howard netjakinjo vojvode Norfolškega, katero je dal leto kasneje obglaviti, da se je poročil s Katerino Parr.

Taka je prava slika o Henrik VIII., kralju angleškem, o katerem pripovedujejo evnuški zgodovinarji, da je bil blag, bistroumen in učen ter dober za angleški narod.

V resnici je pa bil ta kralj čisto navadni hudodelec, ki je dal svoje soproge umoriti, da je zadostil svoji pohotnosti.

KONZUMNA IN PRODUKTIVNA ZADRUGA.

— Črta. —

Napisal *Jože Zavertnik.*

Minolo je že sedem let, odkar sem prvič govoril z njim v Ljubljani, ali slovenski metropoli, kakor jo nazivljejo nekateri klerikalni in liberalni časnikarji. Bilo je na seji vodmatske politične okrajne socialno demokratične organizacije.

On je bil še mlad, star jedva 21 do 22 let. Bil je vnet zadrugar, študiral je trgovsko vedo in ekonomijo.

Bila sva si takrat nasprotnika. Zakaj? Nevem.

Najbrže je on videl v meni premalo socialističnega radikalizma in tudi meni se je dozdevalo, da je on reakcionaren socialist, ki se strogo drži taktike, kakršno jo začrtal in določil osrednji odbor stranke, ki navadno deluje vedno v soglasju s sklepi, katere je potrdilo zadnje strankarsko zborovanje in magari, če so taki sklepi tudi v nasprotju s časovnimi razmerami in spremenljivo bojno taktiko kapitalistov napram delavcem.

Po sedmih letih sem ga zopet srečal. Morda na ulici? Ne! Ali na kaki seji? Tudi ne! Saj je kaj takega nemogoče.

On biva vendar v malem rudarskem mestu na Slovenskem, jaz pa v Ameriki.

In vendar sem ga srečal. No, kje? V liberalnih, klerikalnih in socialističnih slovenskih listih.

Liberalci in klerikalci ga kaj hudo peste. Tudi slovenski socialisti mu niso bili dlje časa naklonjeni. Seve ne vsi, bili so le nekateri krogi ali krožki, ki hočejo vse delavsko socialistično gibanje spraviti v nekako šablono, kakeršno moj znaec ni hotel nikdar priznati.

Zmotil sem tudi jaz v njemu. Imel sem ga za sodruga, ki pritrdi in prikima vsemu, kar sklene osrednji odbor stranke, ali pa odposlanci socialističnih organizacij na glavnem zborovanju. Jaz priznam svojo zmoto in s tem mislim je poravnana krivica, katero sem mu

svoječasno storil.

Komaj je postal poslovodja delavske konzumne zadruge v malem rudarskem mestu, je s pomočjo drugih sodrugov ustanovil lokalni socialističen list, da bi odbijal napade liberalcev in klerikalcev na mlado socialistično gospodarsko organizacijo. Ali to je bil velik, strašen greh v očeh nekaterih šablonskih sodrugov, ki imajo vedno v ustih disciplino in zopet disciplino, dasi sami ne vedo, kaj je disciplina.

Sedaj je zrastle tudi liberalcem in klerikalcem pogum. Z vso silo so naskočili mlado socialistično gospodarsko organizacijo, posebno so pa na piko vzeli poslovodjo delavske konzumne zadruge.

Največ je imel govoriti liberalni mestni tajnik, ker so sodrugi na shodih in svojem lokalnem listu grajali korumpirano mestno gospodarstvo, ki je povsod enako, kjer gospodarijo liberalci, ker se razvija po znanem liberalnem geslu: *svobodna igra sil*.

Pri takih napadih so ja vedno sekundirali klerikalci, ki nastopajo v javnosti vedno v nalogi bojiščnih hijen, ki še le takrat zahrbtno napadejo nasprotnika, če mu je že kdo drugi prizadjal kakšno rano.

Ali vsi ti napadi, zahrbtni in odkriti, so povzročili nasproten uspeh.

Konzumna zadruga je rastla, cvetela in z njo je procvital tudi nje list, ki je bil nje duša, duša, ki je dajala življenje in pogum mladi organizaciji.

Iz konzumne zadruge se je razvila produktivna zadruga. Sodrugi so kupili mlin in pričeli so producirati sami za sebe. Ustanovila se je tudi produktivna zadruga čipkaric in tako rešila čipkarice davka, katerega so morale preje dajati liberalnim in klerikalnim trgovcem. Temu so sledile kmalu druge delavske organizacije.

Ustanovilo se je žensko izobraževalno društvo, temu je sledilo delavsko lovsko, kasneje pa še delavsko telovadno društvo. Vsa ta društva so pa zgradila svoj delavski dom.

Liberalci in klerikalci so se delavcem posmehovali, ko se je raznesla vest, da bodo delavci zgradili svoj lasten dom. Rekli so:

"Radovedni smo, kakšno podrtijo bodo zgradili delavci sami."

Sploh so se ti zagrizeni nasprotniki delavstva obnašali tako, kakor če bi palače in druge krasne stavbe gradili kapitalisti, briči, župniki, škofje in liberalni advokati.

Ali kakšno nazočaranje!

Sredi hiš, na katerih zunanosti je takoj opaziti, da so jih kapitalisti le radi tega zgradili, da dajejo majhna stanovanja delavcem za visoko stanarino v najem, se je kmalu dvigala krasna in lična stavba, v katero dandanes delavci ob prostih urah prav radi zahajajo, da si osvežijo svoj duh, ali pogovore o svoji organizaciji.

V delavskem domu je tudi čitalnica, kjer so delavcem na razpologo časniki v raznih jezikih, znanstvene knjige in pripovedni spisi najboljših pisateljev stare in moderne šole.

In tudi stranka ima v tem mestu dobro zaslonbo. Odkar so se pričeli rudarji in drugi delavci in delavke gospodarsko organizirati, je

dobila stranka že nekaj stotakov krone podpore v podobi strankinega davka, dasi je organizacija še mlada.

Naj, sal ti še mnogo lahko o ti delavski vzor-organizaciji, da bi delavce tem ložje prepričal, da se je iz majhne socialistične organizacije — konzumnega društva razvila cela vrsta družih proletarskih organizacij in podjetij, da se tako lahko povsod zvrši, da prav take organizacije razjedajo počasi pa sigurno današnjo kapitalistične družbo.

Ali kdor ne verjame, naj le čita klerikalne in liberalne liste in na izbruhih teh listov proti delavskim gospodarskim organizacijam bo spoznal, da so take organizacije grobokopi kapitalizma.

AFORIZMI O RUSKI REVOLUCIJI.

Karel Linhart v "Naših zapiskih".

(Konec.)

III.

Teka razvoja ne ustavi nobena sila. — v sveti Rusiji se je pričel razvijati kapitalizem. In nolens volens je moralo carstvo podpirati mlade sile novo porojenega kapitalizma; to pa ne samo, ker je raztezalo svoje politične načrte čez meje velikanske države in ker ni hotelo zaostati v tekmovalnem boju starega in novega sveta, temuč je diktiral to ravno najabsolutnejši zakon gospodarskega razvitka.

Aleksander III. je napravil sicer blazen poizkus zasukati kolesje razvoja po svoji tako omejeni volji. Dvigniti je hotel položaj zadolženega plemstva in od lakote do lakote tavajočega kmetijskega muža.

Tako se je uresničil zemljiško kreditni zavod pod imenom "Plemenska banka", ki naj bi napravil čudež: osigurati v 19. stoletju moč fevdalizma. A ta "Plemenska banka" je povzročila ravno na sprotni učinek. Leta 1870.*) je bilo zarubljenih okoli 1000 plemskih posestev, leta 1875. že 11.000 in leta 1892. — zlasti po zaslugi Aleksandrove "banke" — celo 87.000. To leto je imelo rusko plemstvo pri svoji "banki" 359 milijonov rubljev hipoteknega dolga in enako svoto pri privatnih bankah. Od svojega 78 milijonov desjatin broječega posestva je posedovalo plemstvo faktično le 57 milijonov... Slično se je godilo z "rešitvijo" male kmetije. Leta 1882. so ustanovili "Kmetško banko" (posojila za nakup zemljišča). Ta "banka" ni pomagala malemu kmetu ničesar, kar dokazuje že dejstvo, da je posodila v 10 letih le razmerno minimalno svoto 65 milijonov rubljev. Le razvijajoči se kmetijski buržoaziji je omogočila "banka" pomnožitev posestev. Obenem so narasli davki grozovito (indirektni davki za 69 milijonov, colnine za 47½ milijonov) in tako je znašal kmetijski dolg na davkih leta 1893. čez 129½ milijonov rubljev. In kot smrtonosna bolezen se je dvigala iz tega finančnega močvirja leta 1891. do

*) Pri roki mi niso ravno novejša statistika; menim pa, da zadostuje tudi te, katere sem posnel po Wurmovem "Volkslexikonu".

1892. strašna lakota...

Zadolženi plemenitaž in v lakoti umirajoči muzik sta tragi-komični zadnji postavi na večno smrt obsojenega fevdalizma... Kapitalizem je prevzel dedščino fevdalizma, — "jaz kupujem vse", je reklo zlato...

Kapitalizem je gospodarstvo buržoazije. Res zanimivi so boji mlade ruske buržoazije za nadvlado. Plechanov jih popisuje imenitno v svojih člankih "Die socialpolitischen Zustände Russlands im Jahre 1890.**") Buržoazija je izolirala najprvo domači trg z visoko colninsko steno; potem si je skušala pridobiti nov trg zlasti v srednji Aziji; transkaspiska in sibirski železnica so v tem oziru velepomembni. Carizem se je pričel uklanjati pred kapitalisti, ki so kričali vedno: "Rusija ruski buržoaziji". To je temelj nove nastopivše ruske "narodne zavesti". Naravnost grozno ilustruje to "narodno zavest" boj proti židovski buržoaziji. Carizem sovraži žida že iz razloga, ker so se odlikovali mladi židovski idealisti v revolucionarnem gibanju prejšnjih desetletij. In zato je podpiral konkurenco ruske buržoazije. Le par podatkov iz leta 1890: židovska dekleta se niso sprejemala v ženski gimnazij; židom se je prepovedalo izvrševanje nekaterih obrtov itd.

Tako si je priborila ruska buržoazija privilegij izključnega izkoriščanja.

Kajti razvila se je mogočna industrija. Že leta 1893. je produciralo 8 milijonov oseb v domači industriji za 1½ milijardo rubljev blaga. To je bila prva industrijska generacija, propadajoči srednji stan, mali kmetje in obrtniki. A tudi tovarniška industrija ni zaostala, kajti leta 1893. je bilo že 30.000 tovarnen z 1 milijonom delavcev. In značilna za moderni kapitalizem je poraba ženske in otroka v svrhu izkoriščanja. Kapitalizem v svoji fanatični dob čakaželnosti privleče vse porabne sile v svoj delokrog. Tako so tvorile ženske leta 1893. celih 24% vsega delavstva, otroci pa 3%...

A dovolj tega. Prostor te revije mi ne dovoljuje, da bi popisaval stanje in življenje delavstva domače in tovarniške industrije na Ruskem. Omenim le, da je bil še leta 1891. cilj "kustarjev" (delavcev domačih industrij), priti kot uslužbenci v cesarsko fabriko orožja, ki je plačavala od 15 do 30 rubljev na mesec za 12urno delo... Kdor se hoče o razvoju domače in tovarniške industrije na Ruskem poučiti, naj čita že citirane članke sodruga Plechanova. Za naše namene zadostuje to dejstvo: da je kapitalizem našel pot v sveto Rusijo in pričel izvrševati svojo zgodovinsko nalogo — razbiti namreč zadnje ostanke fevdalizma in realizovati temeljni preobrat, kakor ga je doživela Evropa po velikih revolucijah.

To je velika logika večnega razvoja! Razvoj kapitalizma pomeni za ruski carizem začetek konca. Kajti kapitalizem je v svojem bistvu najbrezobzirnejši absolutist in kot tak se bori — ne z bombo in bodalom, temveč z bankovci, stoječ na barikadi denarnih vreč — prott

**) "Neue Zeit" leta 1891., štev. 47. etc.

vsakemu drugemu absolutistu. In zato je kapitalizem tudi sovrag absolutne monarhije.*) Iz papinske monarhije srednjega veka se je razvil verski absolutizem, označen po geslu: "cuius regio, eius religio". Njemu je sledil zaničevalni dvorski absolutizem, označen po predrznem vzkliku Ludovika XIV.: "L'état c'est moi!" Temu zopet je sledil do vrhunca prikipele absolutizem, ki je obesil okoli ramen ponižni plašč: "Le roi c'est le premier serviteur de l'état", samo da je v imenu države veliko lažje izkoriščal ljudstvo. Duhovništvo je bilo potisnjeno v ozadje in steber, na katerem je slonela absolutna monarhija, je bilo plemstvo. Plemstvo je bilo močno pod močnim kraljestvom in zato je bil fevdalizem vedno monarhičen. Kapitalistična buržoazija ni potrebovala več močnega, absolutnega kralja; hladnokrvno je citirala:

"Ja, der König absolut, wenn er unsern Willen tut."

Kapitalist rabi kralja kot strašilo za proletarijat, kakor rabi v to svrhu cerkev, krščanstvo, moralo, justico, policijo in vojaštvo... Sam hoče kapitalist odločevati i v politiki in zato je v svojem bistvu republikaničen. In tako je ustvaril povsod iz absolutnega vladarja — kralja-marioneto, "ein hohler Darm, voll Furcht und Hoffen, dass Gott erbarm"..." Že iz tega stališča je odklenkalo carizmu v hipu, ko se je pojavil prvi nenasitni kapitalist na Ruskem.

A tudi iz drugega stališča. Kapitalizem ustvarja moderni proletarijat in v tem novem družbenem razredu se poraja logično socialistična zavest. — Pobjedonoscev sam je razumel, da so edno "kmetje najkonzervativnejši steber družbe". Kakor pred tisočletji je odvisen še danes uspeh kmetijskega truda od mamice narave, ki igra tolikokrat vlogo hudomušne mačeha. In kakor njegovo delo je ostal tudi kmet sam vedno nespremenjen. Prepričaj se sam! Fiziognomije klasične grško-romanske umetnosti so čudno slične kmetjskim obrazom današnje dobe; marsikatera gorenjska punica nosi isto naivno glavico, kot jo je naslikal srednjeveški menih svoji Madona dolorosa... In kmetjska duša je ostala ravno tako naivna, otročja, resignirana, nasprotujoča vsaki novi ideji, tako da je opravičen izrek o "antikollektivistischer Bauernschädel". Nekaj fatalističnega leži v tem po marksizmu konstatiranem dejstvu; in to dejstvo je pečina, na kateri so se razbili vsi agrarni problemi socialistične teorije! Zgodovina revolucij daje Pobjedonoscevu in Kautskemu prav... "Železni suženj" šele, o katerem je že sanjal stari Aristotel, je vstvaril novo generacijo — razredno zavednega proletarca. Moderne tovarne, mogočnejše kot Baconove utopije, so šele izvrstna šola solidarnosti, temeljnega principa socializma. Kakor konzervativnost kmeta leži tudi v večnem zakonu gospodarstva, da uresniči vsaka kapitalistična tovarna logično socialnodemokratsko organizacijo.

*) Primerjaj tudi "Das Schicksal der Monarchie", "Neue Zeit", 1891, 41.

(Nastavak sa 3. strani.)

...a da bi počeli tako što podu- ni slobodnjaci na vlastitom zem- ljištu. Na veleposjedima nije se go- spodarilo sa seljačkom rabotom (kuluk, argatovanje), nego je zem- ljište iznajmljivano kapitalističkim zakupnicima, koji su ga obradiva- li sa radnicima dijelu postalo dvor- skim, sjedilo je preko cijele godine na svojim dobrima, gdje je bilo za- poslano u pravosudju i upravi.

Zato engleska revolucija nipošto nije bila dovela do općega prevrata u posjedničkim odnosajima. Dodu- še ona je upriličila mnoge konfiska- cije dobara, ali to bijahu samo po- litičke, a ne socijalne odredbe i mjere. Ma kako da su se obliživali seljaci i zakupnici za veleposjedi- ma, ipak ih nikakova sila nije pri- ellila, da ih raskomadaju. S druge strane pak imali su straha od mno- gobrojnog poljodjelskog proletari- zmatu, što bi njima samima konačno moglo biti od štete. Engleski ve- leposjed preturio je tako ne samo revoluciju, nego sklopiv kompro- mis sa buržoazijom, koja je bila već sita gospodstva malogradjana izvrstio je tako jako svoje gospod- stvo, da danas nema ni jedne zem- ljoposjedničke aristokracije, pak ni u Ugarskoj, ni u istočnoj Polab- skoj, koja bi čvrše sjedila u sedlu.

Drukčije će se dogodjaji odigra- ti u Rusiji, čije je seljaštvo u tako- vom stanju, da u glavnom i pokraj svih osobitosti, odgovara stanju franceskog seljaštva prije velike re- volucije u toliko slične biti, u koli- ko se smije u čitavom ruskom car- stvu očekivati propast veleposjeda i prelaz u seljačke ruke. Osim sa- rizma i veleposjed će platiti trošak sadanje revolucije.

Nemoguće je predviditi, kakove će vrste biti poljodjelski način pro- zvodnje, koje će se razviti na no- vim temeljima, ali jedno je ipak si- gurno: I u tome slagat će se fran- ceska i ruska revolucija, da će kida- nje i raspadanje veleposjeda postati vezom, koja će nerazdruživo ve- zati seljaštvo uz revoluciju. Mi još neznamo, kakove rasne borbe nosi revolucija u svojim njedrima, može doći i do diference između grad- skog i seljačkog proletarijata, ali će zato ipak seljaštvo na život i smrt braniti revoluciju od svih o- nih, koji bi htjeli uspostaviti stari junkerski (vlastelinski) režim, pak bilo to i sa vanjskom intervencijom. Tako mi dolazimo do trećeg fakto- ra, koji se ima uzeti u obzir kod sravnjivanja ove tri revolucije, a to je izvanjski položaj, što ga ona stvara.

U XVIII. stoljeću bio je medju- narodni promet još tako malen, da je engleska revolucija ostala dogo- djajem sasna lokalnog značaja, i da u ostatloj Evropi nije našla ni najslabijeg odziva. Ne vanjski ra- tovi, već dugotrajni gradjanski rat, što je bio posljedica jake otporne snage zemljišnog plemstva, bijaše onaj, koji je stvorio revolucionar- no vojničko gospodstvo, a konačno i diktaturu pobjedonosnog genera- la Cromwella.

XVIII. stoljeće već poznaje raz- vijeniji promet medju evropskim državama; franceska revolucija potresla je cijelom Evropom, ali njena slobodnjačka nastojanja za- dobiše veoma slaboga odziva. Po- tresi bijahu posljedice ratova, što ih savezni evropski vladari vodiše

protiv republike, a iz kojih ratova nastade sabljaški a konačno i carski režim pobjedonosnog generala Na- poléona.

Danas na početku XX. stoljeća postale su medjunarodne sveze i odnošaji tako tijesnima, da je već početak revolucije u Rusiji dostajao, da probudi oduševljeni odziv u proletarijatu cijeloga svijeta i da oživi tempo razredne borbe, koja borba već austrijsko carstvo potre- sa u njegovim temeljima.

Naprotiv sada se ne može ni po- misliti na koaliciju evropskih sila protiv revolucije, kao što je to bilo 1793. god. Danas se ne može oče- kivati koalicija proti revoluciji, ne- go se još sumnja, da bi jedna jedi- na sila, Njemačka, mogla interve- nirat u Rusiji. Ali i vlade Njema- čke će se dobro promisliti prije, ne- go što će početi jedan rat, koji neće biti pučki rat, već rat dinastički: koji će biti isto tako nepopularan, kao i omražen; kao što je to bio i rat, što ga je Rusija vodila protiv Japana. A ovakovi rat po njemačke vlade mogao bi imati iste unutarnje konzekvence, kao što je imao o- naj rat po carizam.

Bilo kako bilo, u nikojem sluča- ju ne možemo očekivati dugu eru svjetskih ratova, kao što ju je o- počela velika franceska revolucija, pak se za to ni bojati ne trebamo da će ruska revolucija svršiti sa ka- kovom vojničkom diktaturom ili novom svetom aliancom. Ona prije obećava, da će nastati era evrop- skih revolucija, koje bi mogle svr- šiti sa diktaturom proletarijata i dovadjanjem socijalističkoga dru- stva u kolotečinu.

Karlo Kautsky.

DOPIS

Glencoe, Ohio, 10. avgusta.

Cenjeno uredništvo "Proletar- ca"!

Ker vsikdar vsi slov. amer. listi molčijo, kadar je treba naznaniti kak pojav v boju za delavsko stvar, njega agitaciji i. t. d. naj sprejme torej "Proletarec" nekaj vrstic iz našega premogarskega okraja o zadnjih dogodkih v svoja predala.

Dne 8. avgusta t. l. se je mudil E. V. Debs v *Bethsed Epachrth* park, O., kjer je držal javen shod. Dasi si v omenjenem kraju ni no- bene delavske naselbine in je dež rosil skoro cel dan, se je vendar na- bralo do 2,000 občinstva, ki je pri- hajalo iz Glencoe in okolice na shod.

Sodrug Debs je v dvournem go- voru razobložil, kako si stojita delo in kapital in od tod, po sistemu, tudi delavec in kapitalist nasproti.

Demokrati in republikanci so gledali govornika kot tele nova vrata, Debs pa je žel od zavednega delavstva burno odobravanje.

Na tem shodu, ki nam ne bo tako naglo pozabljen, je Debs marsiko- mu odprl oči, da bo prihodnjč vo- lil za soc. stranko.

Zelo potrebno bi bilo, da bi se takš shodi vršili večkrat, kajti ob takih prilikah je opaziti, da ima ljudstvo voljo, le užgati jo je tre- ba...

"Glas Svobode" torej zopet nori; so pač pasji dnevi, ki na *Mrtina* špeciijelno uplivajo.

V št. 32 z dne 10. avgusta se ta sraka zopet zaletava v sodr. Zavert-

nika, seveda le s psovkami in cow- bojsko maniro. Seveda, kadar se gospodom lenuhom okoli "Glas Svobode" pove resnico, takrat so vsi križi dol.

S svojim obskurnim zavijanem hočejo ti gospodje, "mučeniki" na- roda, oslepiti vsakogar s svojimi gorostasnimi lažmi in ničmanj pre- drznimi jargoni.

Ker pa zavedni delavci dobro poznajo manever teh "mučenikov", ob enem pa jim je istotako znana preteklost sodr. Zavertnika, nam- mreč: da je pionier soc. gibanja še iz stare domovine in da je bil svoj čas že urednik "Delavca" in član eksekutivnega odbora "jugosl. soc. stranke v Avstriji — in prav vsled tega so si vsi zavedni delavci lahko hitro najasnem, kako je to prišlo in prti zamoglo od strani enega — californijskega cowboja, ki je bil pred 3 leti "menagar "pučlskega klerikalnega in analfabetnega lista "Mira", ki se mu je po vsi pravici očtalo, da provzroča atentat na slovensčino.

No in "Glas Svobode"? — no ta je pa atentator, prvič na človeško dostojanstvo: moralo — in drugič na logiko in zdravo pamet, kajti ker Konda tega ne poseduje, misli, da tega tudi drugi ljudje nesmejo biti gospodarji. Originalen tip divjega cowboja! Toda čas bo prišel, ko se temu cowboyu stopi na kurja očesa.

Konda in njegov zanikrni pri- frknjenci lahko klevatajo v "Glas

atentatov", da sem posodil ime u red. "Proletarca"; saj to je vse kar posedujejo: — klevetavi jezik in pa ajdovico v svoji veliki butici... Ignacij Zemberger.

ŠVINDLERJU PRI "GLAS SVOBODE".

"Samo da bo šlo," si je mislil zo- pet *Mrtin Konda*, ko se je spravil nad "Proletarca", zato, ker je na- šel v njem resolucijo, ki jo je spre- jel osrednji odbor soc. stranke o- kraja Cook in ktero se je po sklepu centr. odbora tega okraja objavilo v "Chicago Socialist", "Neues Le- ben", "Spravedlnost" itd.

Da je to Konda neusmiljeno za- delo se razlaga iz tega, ker je takoj po objavi resolucije v "Chicago Socialist" šel k tajniku izvrševal- nega odbora (tako smo izvedeli pri tajniku) in se tam bridko jokal in tožil, koliko je moral že pretrpeti

Pozor! Slovenci! Pozor!

Vsim Slovincem naznanjam, da izdelujem — po vzoru stare domo- vine — najfineje

SMODKE.

Posebno viržinke so našle že mno- go čestilcev.

Naročite, zahtevajte in prepri- čali se boste! Kdor jih naroči 500 odpošljem poštine prosto.

Z vsem spoštovanjem
Bahovec Bros., 567 So Centre Ave.,
CHICAGO, ILL.

POZOR! SLOVENC! POZOR! SALOON z modernim kegljiščem

Sveže pivo v sodčkin in butelj- kah in druge raznovrstne pijače ter unijske smodke. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno.

Postrežba točna in izborna.
Vsem Slovincem in drugim Slo- vancem se toplo priporoča

Martin Potokar
564 So Center Ave., Chicago.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

zdravnik za notranje bolezni
in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačno — plačati je le zdravlilo. 647 in 649 Blue Island Ave., Chicago.
Uradne ure: Od 1 do 4 p. ol. Od 7 do 9 zvečer
Izven Chicago živeči bolniki naj pišejo sloven- ki

Jože Sabath

advokat in pravni zastopnik v ka- zenskih in civilnih zadevah.

Pišite slovenski!

1628-1638 Unity Building
79 Dearborn St., Chicago, Ill.

Res 5155 Prairie Ave.
Phone Drexel 7271.

Košiček Bratje SALOON!

Dobro pivo, whiskey, likere, vino, izvrstne smodke in prigrizek.
Oglasite se na Centri!

SLOVENCEM IN HRVATOM priporočam svojo

gostilno, dvorano za veselice in društ. zadeve.

Točim izborna pivo "Magnet", fina namizna importirana in domača vina, izvrstno žganje itd. Pri meni so le fine, unijske smodke na prodaj! —

JOŽE POLAČEK,

635 BLUE ISLAND AVE. CHICAGO, ILL.

POZOR!

Slovincem in Hrvatom naznanjamo, da izdelu- jemo raznovrstne

po najnovjšem kroju. Unijsko delo; trpežno in lično. V zalogi imamo tudi razne druge potrebščine, ki spadajo v delokrog oprave — oblek. Pridite in oglejte si našo izložbo. Z vsem spoštovanjem

J. J. DVORAK & CO.
598-600 Blue Island Ave., Chicago.

Chicago.

zaradi socializma in da je bil (čuj-te!) za radi njegove agilnosti primoran zapustiti Pueblo, Colo., itd. ter da je berač spričo te požrtvovalnosti...

Ljudi okoli "Proletarca" je seveda naršal v najstrašnejših barvah, kolikor mu je to ravno dopuščala zmožnost. Pozabil ni povedati, da so ljudje okoli "Proletarca" anarhisti, s čimer se je mislil tajniku posebno prakupiti.

To je stari jargon Konde, kadar hoče narediti vpliv na osebo, ki ji situacija ni poznata.

Da so te jokave jeremijade morale uplivati na tajnika, se ume ob sebi. Vsled tega je tajnik sklenil — kar pa ni bil opravičen storiti; kajti naše stvari so bile v redu in naša krivda ni, da Griavence Comite ni poklical Kondo k zaslišbi prve obravnave, da si je bilo to v pritožbi izraženo — da hoče uvesti še enkratno preiskavo, h kateri se povabijo obe stranke. V smislu tega je bil torej apel, ki ga je sprožil "Chicago Socialist" vstavljen; vendar pa ne oficijelno, kar je razvidno iz "official bulletin" — namreč, ker ni tam o stvari nobenega govora. Vsa stvar je torej le privatne nature. To je Konda hotel in deloma dosegel; kajti njegov namen je bil, da se stvar zavleče pred tajnikom in da se tako izogne momentanim neprilikam, ki so vsled objave v "Chicago Socialist" in drugod usodepolno trkale na vrata njegovega podjetja.

Konda je računal, a uračunil se je; zakaj gledali bomo, da se naredi s stvarjo kratek proces.

Tajnik sam je izjavil, da ni načelno socialistično, ako je kdo sam lastnih socialističnega lista, pa se noče podvreči kontroli tozadevnih so-organičnih faktorjev.

Z odstopom iz slov. soc. kluba ter vstopom v 10. okraj, kjer je angleška podružnica, je Konda svoje zasebno stališče le potrdil. To je ves Kondov "trick", ki je tako prozoren, da je vsak komentar ne potreben. Ker Konda ni hotel sprejeti v glavo ideje, da zahtevajo soc. načela, da se soc. list podvrže kontroli, je torej enostavno našel pripomoček v tem, da se je kot pirat utihotopil med angleške sodruge v 10. wardu in tako odtegnil kontroli. Tam seveda lahko kvasi, da je "publisher and Editor of the "Slovenic socialist paper" itd. med tem ko o "Proletarcu" bržčas previdno molči.

V svojem jargonu šteje 32 predrzno proca, češ da je bilo vse vsiljeno v "Chicago Socialist". No, zato se bo zagovarjal sam; nas sicer malo briga, kako sodi Konda o "socialist party" in nje funkciji po odborih. Ampak nekaj družega je, kar je treba pibiti, sicer bi postal Konda še bolj naiven kot je.

Konda hoče vedeti — seveda po njegovi "učnosti" — da "socialist party" ni organizacija; potem pa, da slov. soc. klub in pa "soc. stranka" sta dve različni stvari...

Za poč't! — Seveda, on misli po svoje, namreč: da "socialist party" in pa S. N. P. J. niso eno in isto; če bi pa kdo drugi to trdil, bi mu on hitro "dokazal", da je stvar na obratna.

Če bi bilo vse res o teh titulacijah, kakor kvasi Konda, — po čemu pa pošilja potem soc. stranka mesečna poročila o sejah in druge podobne akcije na tajnika slov.

soc. kluba? Zakaj jih ne pošilja Konda? Čemu odp'ramo torej akcije skupne stranke? Kdo je bil v Milwaukee — Konda? — Ne; Konda je preklel socialiste, ki so šli v Milwaukee. In tak naj kvasi nekaj o "socialni" stranki? Konda tolmači socialistično istotako, kakor lepak in letak, opozicijo z inpomcijo; — socializem mu je "Slumberland", S. N. P. J. pa Heiland; oboje skupaj se pa vrti brez kontur

pred očmi Konde in to prikazen imenuje *socialno*.

To so nazori, ob katerih dostojnemu človeku lahko slabo pride.

Kondo ne ženira to seveda nič; njemu je to toliko, kot ciganu čik, če ga pogoltno. V svoji veliki domišljiji je pobral po raznih knjigah izraze, s katerimi ne ve, kako bi razpolagal. Samo da se spravi na popir, ki sicer veliko prenese in ne vprašuje po atentatorju.

Konečno pa je Konda le zapazil, da bi jargon, s suho vsebino njegove "fologo-logije" ne bil preveč vrjeten, pa se mu je zdelo potrebno reči še nekaj besed o sodr. Fe renčaku in nekih naročnikih.

O zadnji stvari naj Konda bolj jasno govori; potem se že najdemo. Konda geslo je: "samo da bo šlo" — in mi bomo pomagali, da bo šlo...

D—r.

PAULINA ŽAGAR,

1516 Hecla Street, CALUMET, MICH.

Velespoštovani gospod Collins M. I.

Najprvo Vam naznanjam, da sem se po 3 tedenskem rabljenju Vaših zdravil več ko polovico bolje počutila, a sedaj moram reči, da sem zdrava hvala Bogu vsi znaki moje bolezni so popolnoma izginili in celo telo se mi je ojačalo, tako, da se moji znanci čudijo ko im pripovedujem o vaših čudovitih zdravilih. Nikdar nisem mislila, da bi Vi mene od tako težke bolezni ozdravili, pa ste me hvala Bogu, in Vam se lepo zahvaljujem, ker sedaj vem, da ste Vi en učeni in hvale vredni zdravnik, ker je in bolezni, katero bi Vi ne ozdravili, pa ste tudi mene ozdravili od tako težke bolezni, katero sem trpela 7 let in pol in od katere me ni eden tukajšujih zdravnikov ni mogel ozdraviti, ker vsaki mi je rekel, da mi ni nič in da ne ve kakšna bi mogla biti moja bolezen, ker ničesar ne razumijo kakor denar pobirati. Ako človek ne bi bil bolan bi mu tudi ne bilo teba zdravnika in ne bi denarja zastonj proč metal. Jaz sem sedaj zdrava hvala Bogu, mene sedaj nič ne boli, zato priporočam vsakemu, kateri je bolan, da se obrne le na slavnega in učenega zdravnika Collinsa, ker verujte mi, da je on najboljši zdravnik na tem svetu in jaz mu ostajam hvaležna do zadnjega časa mojega življenja. Ozdravljena sem od nečiste, otrovane krvi, od belega toka, bolečin v trebuhu in maternici, od glavobola, bolečin v rokah in nogah, prebadanja v križu, prističev in slabosti telesa. Prosim,

da Vi to pismo prepisete in priobčite Rojakom ter ostajam hvaležna

Paulina Žagar,

1516 Hecla Str., Calumet, Mich.

Dragi Dr. E. C. Collins M. I. New York.

Jaz Jozef Pavlič Vam naznanjam in Vas srčno zahvalim za Vaše zdravila, ki ste mi jih pošiljali. Vaša zdravila so moji ženi tako nucala, kakor ste Vi meni spročili. Zda je čisto popolnoma zdrava hvala Bogu, in moj dragi sinček je čvrst ter ni udan nobeni bolezni, zato se Vam dragi zdravnik iskreno zahvalim za Vaš trud in zdravila ter Vam ostanem hvaležni

Jozef Pavlič,

Box 334 Aspen, Colo.

Izdravljen od revmatizma v rokah in nogah in zelončne bolezni.

V. S. Jovanovich, New Albany, Ind.

Poleg teh imamo še mnogo zahvalnih pisem, ketere so nam v zadnjem času pisali rojaki zahvaljujoč se za nazaj zadobljeno zdravje, katerih pa radi pomankanja prostora ne moreno tukaj priobčiti.

ROJAKI SLOVENC! iz tega sami lahko razvidite kje je resnica, zato pazite kam uverite zdravljenje svoje bolezni, kajti mi, kateri gledamo za splošni blagor in korist naših rojakov, vam svetujemo in priporočamo, da se v slučaju katere koli bolezni obrnete edino le na:

Dr. Collins N. Y. Medical Institute,

140 West 34th Street,

NEW YORK, N. Y.

ker on je edini, kateremu je vsaka bolezen popolnoma in temeljito znana ter edini zamore v resnici garantirati za popolno ozdravljenje vsake bolezni kakor: bolezni na pljučah, prsih, želodcu, črevah, ledvicah, jetrah, mehurju, kakor tudi vseh bolezni v trebušni votlini, bolezni v grlu, nosu, glavi, nervoznost, živčne bolezni, prehudo utripanje in bolezni srca, katar, prehlajenje, nadoho, bronhialni, pljučni in prsni kašelj, bljuvanje krv, mrzlico, vročino, težko dihanje, nepravilno prebavljanje, revmatizem, giht, trganje in bolečine v križu, rokah, nogah, ledjih in boku, zlato žilo (hemeroide), grižo ali preliv, nečisto in pokvarjeno kri, otekle noge in telo, vodenico, božjst, slabosti pri spolnem občevanju, polucijo, nasledke onanije (samo izrabljevanja), šumenje in tok iz ušes, oglušenje, vse bolezni na očeh, izpadanje las, luske ali prh na glavi, srbenje, lišaje, mazulje, ure, kraste in rane, vse ženske bolezni na notranjih organih, neurastenični glavobolj, neredno mesečno čiščenje, beli tok bolezni na maternici i.t.d., kakor tudi vse ostale notranje in zunanje bolezni. On je prvi in edini, kateri ozdravi jetiko in Sifilis, kakor tudi vse **TAJNE SPOLNE BOLEZNI MOSKE in ŽENSKE.** (Zdravljenje spolnih bolezni ostane popolnoma tajno.)

Da pa vsaki bolezen natančneje spozna, naj piše po obširno knjigo „Zdravje“ katero je napisal slavni **Dr. E. C. Collins M. I.**, katera je potrebno, da se nahaja v vsaki Slovenski družini in katero vsaki dobi zastonj, ako pismu priloži nekoliko poštnih znamk za poštnino.

ZATORAJ ROJAKI! Zakaj da bolujete in trpite? **VSE VAŠE BOLEZNI, TRPLJENJA IN SLABOSTI** točno opišite v svojem materinem jeziku — natanko naznanite koliko ste stari, kako dolgo traja bolezen in vse druge podrobnosti ter pismo naslovite na sledeči naslov:

Dr. E. C. COLLINS,

MEDICAL INSTITUTE.

140 West 34th St.,

New York, N. Y.

Potem smete biti prepričani v najkrajšem času popolnega ozdravljenja. Za tiste, kateri želijo sami osebno priti v ta zavod, je isti odprt od 9-ure zjutraj do 5 popoldne. Ob nedeljih in praznikih od 10-ure popoldne do 1 popoldne.